

روان شناسی خانواده

در برهه‌ای از دوران رشد، آنگاه که انسان قابلیت زیستی، فکری، روانی و اجتماعی لازم برای ایفای نقش همسری را می‌یابد، هرگونه احساس و رفتار ازدواج‌گزیزی بی‌دلیل و به‌تعویق انداختن غیرمنطقی این امر مهم، آرامش فکری و بهداشت روانی وی را آسیب‌پذیر می‌نماید و بتدریج احساس ناامنی و نگرانی و اضطراب فراگیر بر شاکله وجودش مستولی می‌گردد. چرا که اساس ازدواج، رسیدن به آرامش روان و هموار شدن بستر رشد و شکوفایی وجود است و در این فرایند بسیار مهم و حیاتی، به تعبیر قرآن، "زن منبع و سرچشمه اصلی آرامش روان و آسایش جان است."

خالق حکیم و جان آفرین در قرآن کریم که کتاب حیات و منشور جاودان است می‌فرماید: "هو الّذی خلقکم من نفس واحدۃ و جعل منها زوجها لیسکن الیها..."^۱ - او خدایی است که همه شما را از یک نفس واحد آفرید و همسرش را نیز از جنس او قرار داد تا در کنار وی آرام گیرد و بیاساید.

استاد معظم آیت‌الله جوادی آملی در تفسیر این آیه شریفه می‌فرمایند: "راز اصیل آفرینش زن غیر از گرایش غریزی و اطفای شهوت خواهد بود که خداوند از آن خبر می‌دهد. قرآن کریم در آیه ۱۸۹ سوره اعراف و آیه ۲۱ سوره روم، آرامش زن و مرد را بیان کرده و اصالت را در ایجاد این آرامش به زن داده و او را در این امر روانی اصل دانسته و مرد را مجذوب مهر زن معرفی می‌نماید. ضمن آنکه حقیقت هر دو را یک گوهر دانسته و هیچ امتیازی از لحاظ مبدأ قابل آفرینش بین آنها نیست. منظور از نفس واحد همان حقیقت واحد و گوهر واحد

همسران بزرگ

دکتر غلامعلی افروز

در نظام الهی و فرهنگ قرآنی هدف اصلی از ازدواج رسیدن به آرامش روان و آسایش خاطر، پیمودن طریق رشد، نیل به کمال انسانی و تقرب به ذات حق است.

تردیدی نیست که از تنهایی به در آمدن، همسر و همراه شدن، خانواده مستقل تشکیل دادن، ارضای کششهای نفسانی و غرایز طبیعی و فرزندآوری از نتایج قهری ازدواج و بالطبع از مهم‌ترین عوامل مؤثر در آرامش روان و آسایش فکر و جان و احساس رضامندی درونی است.

است. یعنی مبدأ قابلی شما انسانها یک حقیقت است و در این امر هیچ فرقی بین زن و مرد نیست، چنانکه هیچ امتیازی بین انسان اولی و غیر اولی نیست و این گونه تعبیرها همانند تعبیر به بنی آدم است که شامل همه انسانها حتی حضرت آدم (ع) نیز خواهد شد.^۲

همچنین معظم له در ادامه بحث منظور از کلمه "زوج" در آیه مزبور (وجعل منها زوجها) را "زن" می داند که همسر مرد است و چنین توضیح می فرماید: "بهترین تعبیر از "زن" کلمه "زوج" است که جمع آن ازواج است، نه زوجه که جمع آن زوجات است و تعبیر از زن به کلمه زوجه فصیح نیست، بلکه راغب در مفردات آن را لغت ردیبه دانسته، لذا در هیچ قسمت از قرآن از زن به عنوان زوجه و از زنان دنیا یا آخرت به عنوان زوجات یاد نشده، بلکه فقط به عنوان زوج و ازواج یاد شده است."^۳

حضرت ایشان پس از بحث بسیار جامع و زیبا که در این ارتباط ارائه می فرماید، با تشریح کرامت و منزلت و ارزشمندی و مقام واقعی "زن" از نظر قرآن کریم، به عنوان نتیجه چنین بیان می نمایند: "چون عنوان زن با تعبیر زوج مطرح شد، قهراً مرد به عنوان شوهر از آیه استفاده می شود و ضمیر مذکر "لیسکن" به مرد بر می گردد. یعنی مرد بدون آفرینش زن سکینت و آرامش ندارد و نیازمند به انیس است. ضمیر مؤنث -الیها- به زوج بر می گردد، یعنی زن، و مفاد آن چنین می شود که گرایش آنسی مرد به زن است و بدون آن مانوس نیست و باوی انس گرفته و آرام می شود."^۴

بنابراین والاترین هدف ازدواج، به عنوان یک نیاز، بر خوردار شدن از آرامش روان و آسودگی خاطری است که خود لازمه اعتلای

وجود، شکفتن همه قابلیتها، همگامی و همراهی در مسیر رشد و کمال و نیل به اخلاص و فلاح است و همه اندیشه ها و برداشت های دیگر در قلمرو ازدواج و تشکیل خانواده فروعی است بر این اصل. از این رو توجه به همین اصل بنیادی، یعنی "آرامش روان" و "آرامش بخشیدن و آرامش گرفتن" زن و مرد می بایست در انتخاب همسر و ازدواج مدنظر قرار گیرد. پر واضح است که رسیدن به ساحل آرام زندگی و بهره مند شدن از سرچشمه آرامش روان، انتخاب همسری است همراه، همراهی است هم اندیشه، هم اندیشه ای است خداجو، خداجویی است حقیقت گو و صبور، و صبوری است که وجود آرامش بخشش آمیزه ای است از مهر و محبت و عطف و منطق و استواری. پس اولین و برترین معیار و نشانه برتری و سعادت مندی همسران احساسی است که از آرامش روان و شکوفایی وجود دارند. خانه ای که آرامشگاه است مناسب ترین سگوی اعتلای وجود است و همسری که آرامش بخش است، مطلوب ترین همدل و همسفر راه.

آرامش خاطر و آسایش روان همسران زمانی به شایستگی فراهم می گردد که ارتباط متقابل ایشان بر پایه محبت و عطف و مهربانی و گذشت استوار باشد. به سخن دیگر آرامش روان در سایه محبت حاصل می شود و لازمه تسلور و فراوانی رفتارهای محبت آمیز نیز بر خوررداری از آرامش روان و سکینه خاطر است. خداوند رحمان و رحیم، که نامش آرامش بخش دلها و یادش پیوند دهنده قلبهاست،^۵ در قرآن کریم می فرماید: "و من آیاته ان خلق لکم من انفسکم ازواجاً لتسکنوا الیها

است که بین ایشان وجود دارد.

تفکر دربارهٔ پدیده‌های الهی، غور و تفحص در نظام هستی و اندیشیدن در مورد مهمترین نیازها و مسائل انسانها در هر عصری این حقیقت را آشکار می‌نماید که "آرامش روان" از بزرگترین موهبت‌های الهی است و بسیاری از انسانها به‌رغم برخورداری از بیشترین قدرت اقتصادی و خیل خدم و حشم، در حسرت نعمت آرامش روان، سکینه خاطر و شبی آرام خفتن در تقلا هستند.

امروزه ریشهٔ بسیاری از اختلالات روانی و غالب بیماریهای روان-تنی^۸ را می‌توان در اضطراب و ناآرامی روانی و تنش‌های عاطفی جست‌وجو کرد. اختلال افسردگی که خود بزرگترین بیماری روانی قرن حاضر است، در پی ناامنی روانی، اضطراب و پریشانی حال پدیدار می‌گردد.

بدون تردید، غالب کشاکش‌های خانوادگی، سردیها و بی‌تفاوتی‌ها، بی‌رغبتی‌ها و خانه‌گریزی‌ها، بد زبانی‌ها و ستیزها، جدایی‌ها و طلاق‌ها بین زنان و شوهران، به دلیل فقدان آرامش روانی در کانون خانواده و روابط فی مابین، احساس ناامنی و عدم تأمین نیازهای روانی و عاطفی است. علاوه بر این ریشهٔ بسیاری از اختلالات رفتاری و کژرویهایی اجتماعی مثل اعتیاد به سیگار، الکل و مواد مخدر در بین برخی از زنان و مردان متأهل را نیز می‌توان در ناامنی روانی و فقر عاطفی فی مابین همسران جست‌وجو کرد.

لذا با عنایت به این حقیقت می‌توان اذعان نمود که همسران برتر کسانی هستند که در زندگی خانوادگی از بیشترین آرامش روانی برخوردار هستند و وجودشان ارزشمندترین

و جعل بینکم مودةً و رحمةً ان فی ذلک لآیاتٍ لقوم یتفکرون".^۹ از جمله نشانه‌های او این است که همسرانی از جنس خودتان برای شما آفرید تا در کنار آنان آرامش یابید و در میاتان مودت و رحمت قرار داد. در این نشانه‌هایی است برای گروهی که تفکر می‌کنند. و خداوند همسران را به تفکر در پدیده‌های هستی و خویشتن خویش دعوت می‌نماید. در این آیت حق که نیم‌رخ از ویژگیها و رگه‌های شخصیتی زنها و مردها و قوانین حاکم بر مبانی روان‌شناختی انسانها ترسیم گردیده، ریشهٔ اصلی‌گرایش همسران نسبت به یکدیگر و آرام یافتن، محبت، مهربانی و شفقت است و نه صرف کشش‌های غریزی، چرا که این تمایلات نیمهٔ قهری ازدواج است و نه هدف آن، که ازدواج امری مقدر و مقدس است.

حضرت آیت‌الله جوادی آملی در توضیح این مطلب نیز چنین می‌فرماید: "منشأ گرایش مرد به زن و آرمیدن مرد در سایهٔ انس به زن، همان مودت و رحمتی است که خداوند بین آنها قرار داده، و این مودت الهی و رحمت خدایی غیر از گرایش غریزهٔ نر و ماده است که در حیوانات هم موجود است، اصالت در گرایش مرد به زن همان محبت الهی است."^۷

بنابراین محکم‌ترین ارکان یک خانوادهٔ سعادت‌مند، وجود ذی‌جود و حضور پویا و متعالی همسرانی است که پایدارترین گرایش و قوی‌ترین کشش بین ایشان همان جاذبهٔ الهی، یعنی مودت و محبت، رحمت و شفقت و بهره‌مندی از آرامش روانی است.

بدون شک از دیگر معیارهای سعادت‌مندی و موفقیت در همسری و نشانه‌های همسران برتر، میزان مودت و رحمت و محبت و عطوفتی

ایمان نیز محبت ذات حق و محبت راه حق است .

رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فرمودند:
اَوْثَقُ عُرَى الْإِيمَانِ الْحَبُّ فِي اللَّهِ وَالْبَغْضُ فِي اللَّهِ وَ
تَوَالِي أَوْلِيَاءِ اللَّهِ وَ التَّيْبَرِيُّ مِنْ أَعْدَاءِ اللَّهِ ۹ -
استوارترین دستاویز ایمان، دوستی و محبت در
راه خدا و دشمنی در راه خدا و مهرورزی با
دوستان خدا و بیزاری جستن از دشمنان
خداست .

به همین دلیل است که " زنان " و " مردان "
موحد، آزاده و خداجو، شاکرانه و مخلصانه به
خاطر خدا و در طریق نیل به فلاح، همواره
پرمعناترین " محبت‌ها " را در طول زندگی و در
شرایط و موقعیت‌های گوناگون، در جوانی و
پیری ، خوشی و ناخوشی ، سختی و عافیت ،
تنگدستی و راحتی، سفر و حضر، ناکامی و
کامروایی، خلوت و جلوت و ... تقدیم یکدیگر
می‌کنند.

" محبت " در قاموس روان‌شناسی و واقعیت
زندگی مشترک ، عمیق‌ترین ، پایدارترین ،
جدی‌ترین و در عین حال زیباترین معانی را
دارد.

" محبت " فقط یک احساس محض و یا کلام
تنها نیست. " محبت " صرفاً یک واکنش احساسی
و هیجانی نیست . محبت تنها در تقدیم یک
هدیه ، گفتن یک جمله زیبا و نگاهی پر معنا
خلاصه نمی‌شود. همه اینها می‌تواند
نشانه‌هایی از رفتار محبت‌آمیز باشد،
اما " محبت " یک مرام تربیتی و شیوه زندگی
است ، " محبت " متعالی‌ترین رفتارهاست ،
محبت زیباترین جلوه ایمان ۱۱ و با شکوه‌ترین
رفتار مذهبی است ، " محبت " عصاره هستی و
سرچشمه حیات است ، " محبت " پاسخی به

منبع محبت و رحمت است . و در این رهگذر
بیشترین نقش و والاترین ارج متوجه وجود پر
مهر و شخصیت آرامش‌بخش " زن " است .
بنابراین " زن " موفق، زنی است که کانون
خانواده را بستر آرامش همسر و بوستان رویش
جوانه‌های وجود و شکوفایی همه استعدادهای
برتر می‌سازد. چراکه " آرامش روان " ، احساس
امنیت خاطر و محبت و عطفوت متقابل،
خمیرمایه تفکر پویا و خلاق و لازمه هر نوع
نوآوری و خلاقیت ذهنی و رشد و کمال آدمی
است . " وجعل بینکم مودةً و رحمةً " .

اما از برترین برتریهای همسران برتر، توان
ایشان در " ابراز محبت " ، این ودیعه گرانقدر
الهی است . در حقیقت " محبوب " مطلق
خداست و خالق " محبت " و عامل و اهداگر آن
نیز خداوند متعال است . پس " محبت " هر
محبوب آیتی از رحمت و مرحمت خداوندی و
جلوه‌ای از جلال احدی و قطره‌ای از اقیانوس
بیکران کمال و فضل اوست و بالاترین درجه

گرافقدرترین نیاز فطری انسان است، و در یک کلام، "محبت" آمیزه‌ای از گذشت و ایثار، شجاعت و صداقت، صبوری و همدلی و احسان است.

رفتار محبت‌آمیز رفتاری است توأم باگذشت و اغماض از کاستی‌ها، نارساییها، غفلت‌ها، ضعف‌ها و جهالت‌ها؛

رفتار محبت‌آمیز، رفتاری است همراه با ایثار، قربانی کردن هوسها و کشش‌های نفسانی، فدا کردن میلها و منفعت‌ها، تحمل سختی‌ها و لب فرو بستن‌ها، سوختن و روشنی بخشیدن، تشنه ماندن و در اندیشه سیراب کردن دیگران سوختن؛^{۱۱}

رفتار محبت‌آمیز، رفتاری است با تبلور زیباترین جلوه‌های شجاعت اخلاقی و به دور از هرگونه تحقیر و استهزاء، بلذبانی و ناسزاگویی، تهمت و افترا، دروغ و دورویی و نفاق، غیبت و مودبگری.

بسیاری از غیبت‌ها و تهمت‌ها، دورویی‌ها و رفتار مناققانه و آزارگرانه، ناشی از فقدان یا ضعف شجاعت اخلاقی است. به همین دلیل از پایه‌های سستی ناپذیر بنای محبت انسان در برابر محبوب، شجاعت اخلاقی و بالطبع خوش‌زبانی، صراحت و صداقت است. به بیان دیگر لازمه رفتار محبت‌آمیز برخورداری از شجاعت اخلاقی همسران نسبت به یکدیگر است و در خانواده‌ای که شجاعت اخلاقی به عنوان یک ارزش والا و فضیلت‌گرا تنها بین زن و شوهر حاکم باشد، نه تنها دیگر از دورویی و دورنگی، دروغ و تزویر و ریا و کتمان حقیقت، بدبینی، سوء ظن و احساس ناامنی خبری نخواهد بود، بلکه درستی و صداقت در اندیشه و گفتار و رفتار همسران موفق و برتر به عنوان

اصیل‌ترین ارزش و عمیق‌ترین معنای "محبت" جلوه‌گر خواهد شد. واقع امر این است که اصولاً اگر انسان کسی را عمیقاً دوست داشته باشد، هرگز به او دروغ نمی‌گوید.^{۱۲}

از دیگر مفاهیم گل‌واژه "محبت"، "صبوری" است. به فرموده پیامبر بزرگوار صلی الله علیه و آله، "صبر گنجی از گنجهای بهشت است."^{۱۳}

رفتار صبورانه از زیباترین منشها و رفتارهای همسران با محبت است و هر یک از جلوه‌های مختلف صبر و اتصاف بدان صفات از عمیق‌ترین معانی محبت و رفتار محبت‌آمیز است. صبوری در انجام عباداتی، همچون نماز و روزه، دادن خمس و زکات، صبوری در فرو بردن خشم، مقابله با کشش‌های هوای نفس و اجتناب از گناه، صبوری در سختی‌ها و ناملایمات، صبوری در خسارتها و مصیبتها، صبوری در بیماریها و حوادث و ... همه از نشانه‌های رفتار محبت‌آمیز انسان خداپاور در

برابر محبوب است .

صبری از صفات خداوندی است . خدای متعال به حضرت داوود علیه السلام وحی فرمود که " متخلق به اخلاق من شو که همانا من از صابرين هستم " .^{۱۳}

صبری از صفات خداوندی و از ویژگیهای بهشتیان است . در این ارتباط حضرت امام باقر علیه السلام فرمودند: " بهشت با ناخوشایندیها و صفت صبر احاطه گردیده ، پس آن کس که بر سختی های دنیا صبر نماید وارد بهشت می شود؛ و دوزخ با لذات و شهوات احاطه شده، پس هر کس که در دنیا نفس خویش را بر خوردار از لذات و شهوات (حرام) نماید، وارد دوزخ می گردد. " ^{۱۵}

بنابراین همسران صبور، همسران با محبت اند و رفتار محبت آمیز بدون صبر پیشگی نمی تواند معنا و مفهوم چندانی داشته باشد .

از دیگر رفتارهای محبت آمیز همسران برتر، همدلی و همراهی ایشان است . محبت به معنای دیگر یعنی گذشتن از مرز خودبینی ها، تکرویها و کجرویها و همدل و همراه شدن با همسر و همسفر راه است .

همدلی همسران یعنی هم پیمان شدن در پیمودن مسیر رشد و کمال و پرهیز از ایستایی و پوچ اندیشی .

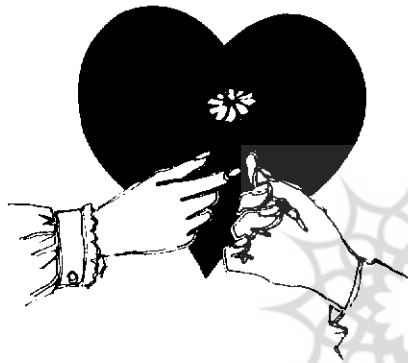
همسران با محبت و همدلان پاک طینت ، آنانی هستند که با قربانی کردن هوسها، سد کژرویها و با اندیشه ای متعالی، همدل و هم زبان، سرود و ارستگی و آزادگی : " انا لله و انا الیه راجعون " را سر داده، همواره در انتخاب راه و مشی زندگی والاترین معیارهای عرشی را ملاک قرار می دهند و از هواهای شیطانی ، خودمداری و خودکامگی آزادند .

همسران مهربان، محبت خود را به یکدیگر در تأسی از طریق حق ابراز می دارند و نه با پافشاری در عاداتهای نامطلوب فکری و رویه ناپسند اخلاقی و دعوت به باطل و لغو . آنگاه که " زنی " بر اساس باورهای مقدس و اعتقادات راسخ و سلامت نفس دقت در اقامه نماز به هنگام اذان - این ندای عرشی - دارد، محبت همسر (مرد) آن زمانی معنا می یابد که با همسرش همدل و همراه شود و به رغم کم خوابی و بد خوابی ، خستگی و خمودگی ، تبلی و کاهلی و یا کم باوری و سهل انگاری بر خیزد و با چهره ای گشاده و متبسم ، همدل و همراه با همسر (زن) سرود و ارستگی و آزادگی : لا اله الا الله را بر زبان جاری کند و برای سخن گفتن با خالق هستی هم آوا شود ^{۱۶} و به نیاز همیشگی " انسان " به شکفتن پاسخ گوید؛ که نماز، کامل ترین پاسخ به عالی ترین نیاز انسان است . آری این است معنای محبت ، همدلی و همراهی در پیروی از موازین و ارزشهای لایتغیر الهی ، همدلی در نماز، روزه، حجاب ، خمس و زکات ، امر به معروف و نهی از منکر و جهاد ، دل دادن به همه نیکی ها و همراه شدن با همه ارزشها . و محبت یعنی همدلی در انتخاب بهترین و پایدارترین هدفها و مؤثرترین روشها در پیوندهای خانوادگی ، ارتباطات اجتماعی و تعلیم و تربیت نور چشمان .

و بالاخره، " محبت " یعنی احسان ، و رفتار محبت آمیز، رفتاری است توأم با نیکی و احسان. همسران با محبت و برتر آنانی هستند که بیش از دیگران، در زندگی روزمره، خود را با احسان ، به صفت " محسنین " متصف می نمایند.

" احسان " ، این واژه زیبا و گویای " محبت "

واقع امر این است که انسان همیشه نمی تواند با بذل مال و هدیه دادن محبت واقعی خود را نشان دهد و علاقه دیگران را به خود جلب نماید. فی المثل ممکن است آقایی هنگام ورود به منزل هدیه ای به منظور ابراز محبت به همسرش تقدیم کند، اما ساعتی بعد متوجه شود که امور خانه بر وفق مراد او نیست و مثلاً همسرش موفّق نشده از روی لطف و مرحمت،^{۱۷} پیراهنش را بشوید و اطو کنید و یا

غذای مورد علاقه او را بپزد. در این شرایط چنانچه زبان انتقاد بگشاید و همسر را تحقیر و تهدید و سرزنش نماید، این قبیل رفتارها نشان خواهد داد که هدیه به تنهایی نمی تواند نشان دهنده محبت واقعی و پایدار باشد، چرا که بیشتر گفتیم محبت یعنی گذشت و ایثار، و هدیه ای که همراه با گذشت و ایثار و صبوری و خوش خلقی و خوش زبانی در شرایط و موقعیت های مختلف مرحمت می گردد، از ارزشمندترین و ماندنی ترین چیزهاست.

پیامبر بزرگوار اسلام صلی الله علیه و آله می فرماید: "انکم لن تسعوا الناس باموالکم فسعوا باخلاقکم"^{۲۱} - شما اگر به وسیله اموال خود نمی توانید علاقه مردم را به خود جلب کنید،

و صفت نیکوی همسران برتر، چکیده ای است از همه رفتارهای مطلوب و متعالی انسان در برخورد با دیگران و ارتباطات اجتماعی.

شکی نیست که "هدیه دادن" به همسر، آن هم از سر صدق و صفای دل و برای ابراز سپاس از نعمت خداوندی و به نشانه محبت و مودت، از بارزترین مصادیق احسان، بخصوص در میان همسران است. هدیه دادن دلها را به هم نزدیک می کند، کینه ها را می زداید و رفتارهای مطلوب را در هدیه دهنده و هدیه گیرنده مضاعف می نماید. پیامبر بزرگوار صلی الله علیه و آله می فرمایند: "هدیه به یکدیگر بدهید تا رشته محبتتان استوار گردد، زیرا هدیه محبت را بیفزاید و کینه و کدورت را از میان ببرد."^{۱۷}

اما "احسان" به مثابه "محبت"، فقط در هدیه دادن خلاصه نمی شود. احسان خوش زبانی و خوش اخلاقی است و حسن خلق بهترین هدیه الهی است. همسران با محبت و برتر نسبت به یکدیگر خوش زبان و خوش اخلاق هستند و با خوش اخلاقی و گشاده رویی محبت خویش را نسبت به یکدیگر ابراز می دارند. زبان نیک، زبان شکر و سپاس و زبان حق شناسی و قدرشناسی، احسان و محبت است.

از رسول خدا صلی الله علیه و آله پرسیدند: "ما افضل ما اعطی المرء المسلم؟ قال: الخلق الحسن"^{۱۸} - بهترین هدیه ای که به شخص مسلمان داده شده چیست؟ فرمودند: خوش اخلاقی. در جای دیگر پیامبر عظیم الشان اسلام فرمودند: "حسن الخلق یورث المحبة و یؤکد المودة"^{۱۹} - خلق نیکو محبت آورد و دوستی و مودت را تأکید کند.

نیکی کن تا به تو نیکی کنند، رحم کن تا به تو رحم کنند، سخن خیر بگو تا تو را به نیکی یاد کنند، صلۀ رحم کن تا خدا عمرت را زیاد کند.

صلۀ رحم و به دیدار خویشان، بخصوص دور افتادگان و کهنسالان فامیل رفتن، احسان و محبتی است که شعاع آن کانون خانواده را پر نور، دلها را روشن و عمرها را طولانی می‌کند. همسران موفق آنانی هستند که به دور از هرگونه خودمحوری، قوم‌گرایی و تعصب ناروای خویشاوندی، فارغ از هر نوع اندیشه مصلحت‌جویانه و وسوسه‌های شیطانی و نیز عدم توجه به سخنان نابخردانهٔ این و آن، در نشان دادن احسان و رفتار محبت‌آمیز در دیدار خویشان یکدیگر، از هم‌پیشی می‌گیرند.

در سایهٔ این‌گونه احسان و رفتار محبت‌آمیز، نه تنها بذر محبت در میان اعضای فامیل و خویشان و نزدیکان بارور می‌گردد، بلکه با نشاط و نیروی روانی که همسران از این احسان و محبت می‌یابند، نشان سالم و عمرشان طولانی‌تر می‌شود.^{۲۶}

آری، "احسان" همسران در حق یکدیگر، رابطهٔ میان ایشان را گرم‌تر و صمیمی‌تر و زندگی‌شان را پر از نشاط و برکت می‌نماید. همسران برتر آنانی هستند که سیمایشان، سیمای محسنین و رفتارشان معنای محبت است. دریغ است که در این بخش از بحث، از کلمات گهربار امیر مؤمنان علی علیه‌السلام بهره‌ای نگیریم. پیشوای متقیان در ارتباط با "احسان" چنین می‌فرمایند:

الاحسان محبة - احسان محبت است .

الانسان عبد الاحسان - انسان بندهٔ احسان

است .

الاحسان يستعبد الانسان - احسان انسانها را

پس این کار را با اخلاق نیکوی خود انجام دهید. همچنین رسول خدا صلی الله علیه و آله که وجود مبارکش برای همهٔ عصرها و نسلها، اسوهٔ کمال اخلاق است فرمودند: "کامل‌ترین مؤمنان از نظر ایمان نیکوترین ایشان در خلق و خوی هستند."^{۲۳}

حضرت لقمان حکیم نیز در وصیت به فرزندش چنین فرمود: "پسرم اگر چیزی پیدا نکردی که بدان نزدیکانت را دستگیری کنی و به برادرانت بذل و بخشش نمایی، خوی نیکو و روی گشاده که داری. براستی که هر کس خلقتش نیکو شد، نیکان دوستش دارند و بدکاران از او کناره می‌گیرند."^{۲۳}

آری، کلام نیکو، اخلاق خوش و رفتار پسندیده از مصادیق ارزشمند احسان و محبت است. دعای خیر برای همسر، در خلوت و آشکارا، احسان است و محبت .

امر به معروف و تشویق یکدیگر به امور خیر و فعالیت‌های مطلوب، احسان است و محبت . نهی از منکر و بازداری همدیگر از آسیب‌پذیرها، ناخوشایندیها و زشتیها احسان است و محبت .

صلۀ ارحام، به دیدار نزدیکان و خویشان و صدیقان همدیگر رفتن و پیشی گرفتن در این خیر پربرکت، احسان است و محبت .

ششمین پیشوای شیعیان جهان امام صادق علیه‌السلام فرمودند: "صلۀ ارحام خلق را خوش کند و دست را باز نماید (سخاوتمند کند) و نفس را پاکیزه گرداند و روزی را بیفزاید و مرگ را به تأخیر اندازد."^{۲۴}

همچنین حضرت علی علیه‌السلام فرمودند:

" احسن يحسن اليك ارحم ترحم قل خيراً
تذكر بخير ، صل رحمك يزد الله عمرک " ^{۲۵} -

به بندگی می‌کشاند (علاقه‌مند می‌کند).

احسن الی من شئت و کن امیره - احسان کن به هر که خواهی و بر او امارت و فرمانروایی کن.

احسن الی المسیء تملکه - احسان کن به شخص بدکار و او را تحت فرمان خویش درآور. بالاحسان تملك القلوب - با احسان قلبها را مسخر خود کن.

من کثر احسانه کثر خدمه و اعوانه - هر کس احسانش بیشتر باشد، یاران و کمک کارانش بیشتر است.

من احسنه الی الناس استدام منهم المحبة - هر کس به مردم احسان کرده، محبت آنها را برای خویش مستدام داشت.

آن همسر فهیم و صبوری که بی هیچ منت و چشمداشت و ریا بر همسر و همراه خود احسان می‌کند، به تدریج همه وجود او را مسخر خویش نموده، بی نیاز از هر تحکم و رفتار آمرانه بر دل و قلبش حکمرانی می‌کند.

آری، "الاحسان محبة" - احسان هم محبت و مودت است و هم تعییر و تفسیر محبت.

باز مولا علی علیه السلام می‌فرمایند: "امن علی من شئت تکن امیره و احتج الی من شئت تکن اسیره و استغن عن شئت تکن نظیره" ۲۷ - با احسان خود منت بگذار بر هر کس تا امیر او باشی، و نیازمند شو به هر که خواهی تا اسیرش باشی، و بی نیازی جو از هر که خواهی تا همسان او گردی.

همسران موفق و برتر همواره در این تلاشند که با محبت و احسان بر قلوب یکدیگر چیره شوند. آنها نیک می‌دانند که با احسان می‌توانند مالک قلبهای یکدیگر شوند: "بالاحسان تملك القلوب" ۲۸.

همسران برتر پیشگامان محبت و احسانند. همسران برتر با محبت‌ترین انسانها هستند. همسران برتر فهیم‌ترین زنها و شوهرها هستند.

همسران برتر نیک می‌دانند که "محبت" چیست و رفتار محبت‌آمیز کدام است.

امام سجاد علیه السلام می‌فرماید: "الهی فاجعلنا من الذین ترسخت اشجار و الشوق الیک فی حدائق صدورهم و اخذت لوعة محبتک بمجامع قلوبهم" ۲۹ - بار خدایا ما را از آن کسانی قرار داده که درختان محبت و اشتیاق به تو (در گلستان) سینه‌های آنان ریشه کرده و شراره‌های دوستی تو سراسر قلبهای آنان را فرا گرفته است.

پروردگارا، تو خود خالق و مالک "محبتی"، همه همسران را مشمول محبت خود قرار ده و شیرینی احسان و محبت را به همگان بچشان. از محبت خارها گل می‌شود و ز محبت سرکه‌ها میل می‌شود از محبت سنگ روغن می‌شود بی محبت موم آهن می‌شود آری بین ما و محبت فاصله‌ای جز معرفت و اراده و عمل نیست، و اینک می‌گوییم: از محبت همسران برتر شونند و ز محبت برتران همسر شونند

پی نوشتها:

۱- سورة اعراف، آیه ۱۸۹

۲ و ۳ و ۴- زن در آئینه جلال و جمال، صفحه ۳۸

۵- الاذکر الله تطمئن القلوب (قرآن کریم)

۶- سورة روم، آیه ۲۱

۷- زن در آئینه جلال و جمال، صفحه ۴۰

۸- بیماریهای روان - تنی یا PSYCHOSOMATIC، به

آن دسته از آسیب‌های جسمانی اطلاق می‌گردد که علت آن ناراحتی‌های روانی و نآرامی‌های عاطفی است .

۹- اصول کافی ، جلد ۳ ، صفحه ۱۹۴

۱۰- اللّٰدین هو الحبّ و الحبّ هو الدین - امام محمد باقر علیه‌السلام به نقل از حضرت محمد صلی الله علیه و آله فرمودند که دین همان محبت و دوستی است و محبت و دوستی همان دین است (چهل حدیث ، جلد ۲ ، صفحه ۴۴۴).

۱۱- به دریا پانهادو خشک لب بیرون شد از دریا محبت بین ، جوانمردی نگر ، همت تماشاکن (در وصف حضرت عباس علیه‌السلام)

۱۲- اگر می‌خواهیم فرزندان و شاگردانمان به ما دروغ نگویند ، باید با رفتار محبت‌آمیز خود و استمرار در آن محبوب آنها گردیم . اگر ما محبوب بچه‌ها شدیم دیگر جز صداقت و راستی چیزی از ایشان نمی‌شنویم .

۱۳- الصّبر کثر من کنوز الجنّه (بنیادهای اخلاق اسلامی ، صفحه ۵۱۰)

۱۴- تخلّق باخلاق و ان من اخلاقی ائی انا الصّبور (بنیادهای اخلاق اسلامی ، صفحه ۵۰۱)

۱۵- الجنّة محفوفة بالمکاره و الصبر ، فمن صبر علی المکاره فی الدّنیاء دخل الجنّة و جهنّم محفوفة باللذات و الشهوات ، فمن اعطی نفسه لذتها و شهوتها دخل النّار . (بنیادهای اخلاق اسلامی ، صفحه ۵۰۲)

۱۶- پیامبر صلی الله علیه و آله فرمودند: اگر می‌خواهید با خدا سخن بگویید ، به نماز بایستید و اگر می‌خواهید خدا با شما سخن بگوید ، قرآن بخوانید .

۱۷- نهج‌الفصاحه

۱۸- چهل حدیث ، صفحه ۱۸۹

۱۹- چهل حدیث ، صفحه ۱۹۱

۲۰- در نظام حقوقی زن و مرد از دیدگاه اسلام ، زن تکلیف شرعی در امر لباس‌شویی ، تهیه و تدارک غذا و نظافت خانه ندارد و آنچه انجام می‌گیرد از روی تفاهم و همکاری و بذل محبت است .

۲۱- چهل حدیث ، صفحه ۱۹۲

۲۲- چهل حدیث ، صفحه ۱۹۴

۲۳- یابنی ان عدمک ما تصل به قرابتک و تنفصل به علی اخوانک فلا بعد منک حسن‌الخلق و بسط‌البشر فانه من احسن خلقه احبه الاخیار و جانب‌الفجار (بحارالانوار ، به نقل از چهل حدیث ، صفحه ۱۹۲)

۲۴- اصول کافی ، جلد ۳

۲۵- چهل حدیث ، صفحه ۱۱۰

۲۶- بر اساس اصل روان‌شناختی روان - تنی ، همواره شرایط مطلوب روانی و انرژی خوشایند حیاتی و نشاط حاصل از آن ، بدن را سالم و سلولها را مقاوم و عمر را طولانی می‌کند . در هر حال افرادی که در صلهٔ ارحام پیشقدم هستند ، رفتارشان مطلوب حق واقع گردیده ، با لطف و عنایت خداوندی از نعمت وجود و طول عمر بیشتری برخوردار می‌گردند .

۲۷- چهل حدیث ، صفحه ۹۴

۲۸- با احسان قلبها را مسخر خود کن .

۲۹- بنیادهای اخلاق اسلامی ، صفحه ۵۸۸

۳۰- مولوی

منابع :

۱- قرآن کریم ، ترجمهٔ حضرت آیت‌الله العظمی مکارم شیرازی ، دارالقرآن الکریم ، دفتر مطالعات تاریخ و معارف اسلامی

۲- امّلی ، آیت‌الله جوادی (۱۳۷۴) ، زن در آیینة جلال و جمال ، مرکز نشر فرهنگی رجاء

۳- رسولی محلاتی ، سید هاشم (۱۳۷۴) ، چهل حدیث ، دفتر نشر فرهنگ اسلامی

۴- حائری تهرانی ، مهدی و بشر سید عبدالله (۱۳۶۹) ، بنیادهای اخلاق اسلامی ، بنیاد فرهنگی

امام المهدی (عج) ، تهران - قم

۵ - پاینده ، ابوالقاسم ، (۱۳۶۰) ، ترجمهٔ نهج‌الفصاحه ، انتشارات جاویدان

۶- کلینی (۱۳۷۰) ، اصول کافی ، دفتر نشر فرهنگ اهل بیت